

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

MAGT-
ANVENDELSE
OG INDGREB

STATUS 2013

MAGT- ANVENDELSE OG INDGREG STATUS 2013

Dette kapitel er en del af Institut for Menneskerettigheders rapport 'Menneskerettigheder i Danmark, Status 2013'. Rapporten behandler udvalgte menneskeretlige emner og giver anbefalinger til forbedring af menneskeretsbeskyttelsen i Danmark.

Rapporten behandler emner om gennemførelse af menneskeretten, asyl, børn, databeskyttelse, frihedsberøvelse, handicap, køn, magtanvendelse, menneskehandel, race og etnisk oprindelse, religion, retfærdig rettergang, statsborgerskab, uddannelse, udvisning og udlevering, væbnet konflikt, ytringsfrihed og ældre.

Rapporten kan læses i sin fulde længde på instituttets hjemmeside, www.menneskeret.dk. Der findes også et sammendrag af rapporten, i trykt form og på hjemmesiden. Rapporten vil løbende blive udbygget, og instituttet modtager gerne kommentarer på statusrapport@menneskeret.dk.

© 2013 Institut for Menneskerettigheder
Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution

Wilders Plads 8K
1403 København K
Telefon 3269 8888
www.menneskeret.dk

Institut for Menneskerettigheders publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

Vi tilstræber, at vores udgivelser bliver så tilgængelige som muligt. Vi bruger f.eks. store typer, korte linjer, få orddelinger, løs bagkant og stærke kontraster. Vi arbejder på at få flere tilgængelige pdf'er og letlæste resumeer. Læs mere om tilgængelighed på www.menneskeret.dk.

INDHOLD

1	OVERBLIK	5
1.1	INDHOLD OG AFGRÆNSNING	5
2	DEN INTERNATIONALE RAMME	7
3	DEN NATIONALE RAMME	10
4	HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK	12
4.1	PEBERSPRAY	12
4.1.1	DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE	12
4.1.2	DANSKE FORHOLD	14
4.1.3	ANBEFALINGER	18
4.2	VISITATIONSZONER	18
4.2.1	DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE	19
4.2.2	DANSKE FORHOLD	20
4.2.3	ANBEFALINGER	24
4.3	POLITIETS BRUG AF PEJLING	24
4.3.1	DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE	24
4.3.2	DANSKE FORHOLD	25
4.3.3	ANBEFALINGER	28
4.4	MÆRKNING AF POLITIETS UNIFORMER	28
4.4.1	DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE	28
4.4.2	DANSKE FORHOLD	30
4.4.3	ANBEFALINGER	32
	SLUTNOTER	33

FORKORTELSER

CPR	FN's Konvention om Civile og Politiske Rettigheder
CPT	Den Europæiske Komité mod Tortur, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf
EMD	Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol
EMRK	Den Europæiske Menneskerettighedskonvention
EU	Den Europæiske Union
FN	De Forenede Nationer
OPCAT	Tillægsprotokollen til FN's konvention mod tortur og anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf
UPR	Den Universelle Periodiske Bedømmelse

KAPITEL 1

1 OVERBLIK

1.1 INDHOLD OG AFGRÆNSNING

I Danmark kan staten i en vis udstrækning og under nærmere angivne betingelser foretage indgreb og anvende magt for at opretholde et samfund med lov og orden og for at beskytte borgere mod hinanden og mod dem selv.

Over for disse hensyn står individets interesser som personlig frihed, respekten for fysisk integritet og den enkeltes retssikkerhed, herunder beskyttelse mod vilkårlige indgreb.

Der er en række statslige funktioner, der tillader indgreb og brug af magt. For eksempel har polititjenestemænd i kraft af deres arbejde særlige beføjelser til at anvende magt mod andre mennesker ved for eksempel at kunne bruge peberspray, stav eller skydevåben eller frihedsberøve andre mennesker. I de tilfælde, hvor staten bruger magt ud over det tilladelige, vil sådanne handlinger være kriminaliseret i straffeloven.

Servicebogen og psykiatriloven indeholder endvidere regelsæt, som undtagelsesvist tillader anvendelse af magt over for personer med for eksempel betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, når indgrebet er nødvendigt, og det sker for at undgå personskade. Servicebogen regulerer også magtanvendelse mod børn.

Dette kapitel behandler nogle af de udfordringer, Danmark har i forhold til at leve op til gældende menneskeretlige standarder, når staten foretager indgreb og anvender magt over for landets borgere. Hovedfokus i kapitlet er på politiets og fængselsvæsnets virksomhed. Kapitlet behandler således følgende temaer: 1. polititjenestemænd og fængselsfunktionærers brug af peberspray, 2. visitationszoner, 3. politiets brug af pejling og 4. ID-numre på politiets uniformer. For så vidt angår det sidstnævnte tema, er der hverken tale om magtanvendelse eller indgreb, men om at sikre, at politibetjente kan identificeres, og at deres beslutning om at anvende magt kan efterprøves.

Magtanvendelse finder sted inden for andre områder, som for eksempel i forhold til børn og unge, ældre samt personer med handicap. Magtanvendelse behandles således også i statusrapportens kapitler om børn, handicap og ældre.

2 DEN INTERNATIONALE RAMME

De centrale menneskerettighedskonventioner, der er særlig relevante for dette kapitel, er FN's Konvention om Civile og Politiske Rettigheder (CPR), Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK), FN's Konvention mod Tortur og anden Grusom, Umenneskelig eller Nedværdigende Behandling eller Straf (Torturkonventionen) og Den Europæiske Unions Charter om Grundlæggende Rettigheder (EU-chartret).

Derudover kan ikke-bindende internationale standarder som FN's grundlæggende principper for retshåndhævelsespersonales magtanvendelse og brug af skydevåben, FN's adfærdskodeks for retshåndhævelsespersonale, Det Europæiske Kodeks for Politietik og Europarådets erklæring vedrørende politiet tillige nævnes.¹ Politiets brug af magtanvendelse omtales også i en håndbog udarbejdet af FN om principper og praksis for politiet.² Herudover har FN, Europarådet og EU vedtaget en række retningslinjer og anbefalinger om forhold i fængsler.

Generelt skal statens anvendelse af magt altid være nødvendig og så skånsom som muligt, og der skal være et rimeligt forhold mellem den magt, der anvendes, og det mål, som søges opnået. I valget mellem flere magtmidler er det altid det mildeste magtmiddel, der skal foretrækkes frem for et hårdere. Magtanvendelsen må heller ikke udstrække sig i længere tid end nødvendigt.

For så vidt angår indgreb, beror det også altid på en konkret vurdering af, om indgrebet kan legitimeres af vægtige samfundsmæssige hensyn, herunder hensyn til beskyttelsen af andre mennesker, der har større vægt end hensynet til den enkelte persons frihed. Også her er det en vurdering af, om indgrebet er nødvendigt og proportionalt i forhold til den ulempe, indgrebet medfører for personen.

CPR, Torturkonventionen og EMRK pålægger staterne at beskytte retten til liv, og i konventionerne er der endvidere nedfældet et forbud mod tortur, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf.³ Torturkonventionen forbyder endvidere særligt handlinger som ikke kan karakteriseres som tortur, men som indebærer umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf,

når handlingen er foretaget af eller på opfordring af en offentligt ansat eller en anden person, der virker i embedsmedfør eller med en sådan persons samtykke.⁴

Ikke-bindende internationale standarder i både FN's adfærdskodeks for retshåndhævelsespersonale og Det Europæiske Kodeks for Politietik fastslår ligeledes, at politiet ikke må påføre, anstifte eller tolerere nogen handling, som udgør tortur, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf.⁵ Disse standarder præciserer retningslinjerne for politiets virke med henblik på at sikre, at der ikke sker brud på menneskeretlige forpligtelser og kan være med til at udfylde og præcisere de mere bredt formuleret menneskeretlige bindende hard-law standarder.

Internationale standarder stiller tillige krav til, at politi og retshåndhævelsespersonale kun anvender magt i tilfælde, hvor det er strengt nødvendigt for at kunne udføre tjenesten.⁶ Endvidere har FN's Menneskerettighedskomité, som er etableret i medfør af CPR, udstedt en såkaldt "generel kommentar" nr. 7 om effektiv efterforskning og effektive retsmidler for ofre for tortur og anden mishandling.⁷

CPR, EMRK og EU-chartret indeholder bestemmelser, der beskytter retten til privatliv.⁸ Beskyttelsen er ikke absolut, og legitime hensyn til for eksempel kriminalitetsbekæmpelsen kan i visse tilfælde efter en konkret individuel vurdering veje tungere end retten til privatlivet.

Endelig er retten til effektive retsmidler af afgørende betydning for at sikre, at påstået magtmisbrug fra myndighedernes side bliver belyst og eventuel retsforfulgt. Her sikrer CPR, Torturkonventionen og EMRK, at stater bliver pålagt at sikre, at nationale kompetente myndigheder hurtigt iværksætter uafhængige og upartiske undersøgelser af muligt brud på menneskeretlige forpligtelser, og at enhver, hvis rettigheder eller friheder er blevet krænket, har adgang til effektive retsmidler. Af Torturkonventionen fremgår det endvidere, at medlemsstater er forpligtede til at træffe virkningsfulde, lovgivningsmæssige, administrative, juridiske eller andre foranstaltninger for at forhindre tortur.

FN's grundlæggende principper for retshåndhævelsespersonales magtanvendelse og brug af skydevåben og Det Europæiske Kodeks for Politietik pålægger endvidere staten at etablere effektive rapporterings- og overvågningsprocedurer, en uafhængig proces, ekstern kontrol, og at der sikres effektive og uvildige procedurer for behandlingen af klager over politiet.⁹

Af internationale klagemuligheder skal blandt andet FN's Torturkomité nævnes. Til FN's Torturkomité er tilknyttet et klageorgan, som borgere i Danmark har

mulighed for at klage til, hvis opfattelsen er den, at Danmark har krænket torturforbuddet.

Danmark har endvidere tiltrådt tillægsprotokollen til Torturkonventionen (OPCAT), hvilket indebærer, at Danmark skal etablere en national forebyggelsesmekanisme mod tortur, som kan besøge lukkede institutioner, hvor personer kan blive frihedsberøvet. Denne funktion varetages af Folketingets Ombudsmand, Dignity – Dansk Institut mod Tortur og Institut for Menneskerettigheder.

Den Europæiske Komité mod Tortur, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf (CPT), etableret under Europarådet, har også til formål at undersøge, hvordan tilbageholdte personer, blandt andet anholdte, varetægtsfængslede og indsatte i fængsler, behandles for at styrke beskyttelsen mod tortur og umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf. Komitéen kommer med officielle udtalelser på grundlag af regelmæssige besøg i deltagerlandenes institutioner. Der er dog ikke individuel klageadgang til komitéen.

Af individuelle internationale klagemuligheder er Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) helt central. EMD kan behandle klager over en stats mulige krænkelser af EMRK, når de nationale klagemuligheder er udtømte.

Menneskerettigheder er endvidere en integreret del af Den Europæiske Unions traktatgrundlag. I EU-sager inddrager EU-domstolen både EMRK og EMD's praksis, hvis sagen rejser menneskeretlige spørgsmål. EU-chartret er med Lissabontraktatens vedtagelse blevet juridisk bindende på traktatniveau.¹⁰

Der henvises i øvrigt til statusrapportens introduktion til menneskeretten.

3 DEN NATIONALE RAMME

Når politiet anvender magt mod borgere, er det politiloven og politiets magtbekendtgørelse, der fastsætter rammerne for magtanvendelsen. Politilovens § 16 bestemmer, at politiets magtanvendelse skal være proportional, hvilket vil sige, at magtanvendelse skal være nødvendig og forsvarlig og alene må ske med midler og i en udstrækning, der står i rimeligt forhold til den interesse, der søges beskyttet. Det skal indgå i forsvarlighedsvurderingen, om magtanvendelsen indebærer risiko for, at udenforstående kan komme til skade. I magtbekendtgørelsen om politiets anvendelse af magtmidler – som er udstedt i medfør af § 21 i politiloven – findes endvidere detaljerede regler for anvendelsen af magt.¹¹ I det omfang, der er tale om et indgreb i forbindelse med et strafbart forhold, er det reguleret i retsplejeloven. Derudover er der også i anden lovgivning mulighed for, at politiet kan anvende magt, som for eksempel i psykiatriloven, hvor politiet kan bistå med magt i forbindelse med tvangsindlæggelser.

Når et lands myndigheder har magtbeføjelser, kan der altid opstå en risiko for, at myndighederne overskrider sådanne beføjelser, og at individet bliver udsat for uberettigede vilkårlige indgreb i den personlige frihed, den fysiske integritet og i den enkeltes retssikkerhed. I Danmark er uberettiget magtanvendelse kriminaliseret i straffeloven, uanset at de er foretaget af myndighedspersoner. Retten til liv er blandt andet beskyttet i den danske straffelov, hvor alle, der udfører drab, uagtsomt manddrab eller vold med døden til følge, kan straffes.¹² Straffeloven indeholder imidlertid ikke en straffebestemmelse, der straffer tortur, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf. Det er Justitsministeriets opfattelse, at tortur, som det er defineret i Torturkonventionen, allerede er kriminaliseret i straffelovens voldsbestemmelser. Ved udmåling af straf bliver det dog anset for en skærpende omstændighed, hvis offeret har været udsat for forhold, der har karakter af tortur og mishandling.¹³

Netop fordi politiet lovligt har ret til at anvende magt, er det af afgørende betydning, at der findes et klagesystem, der sikrer en effektiv, tilstrækkelig og uafhængig behandling af politiklager, der skaber tillid til systemet i befolkningen.¹⁴

Danmark fik pr. 1. januar 2012 en ny politiklageordning, der har overtaget statsadvokaternes opgave med at undersøge klager og træffe afgørelse i sager om politipersonalets adfærd og handlinger i tjenesten.¹⁵ Den Uafhængige Politiklagemyndighed (Politiklagemyndigheden) er en selvstændig uafhængig myndighed, der ledes af Politiklagerådet og en direktør.¹⁶ Institut for Menneskerettigheder og Politiklagemyndigheden har indledt et samarbejde for at styrke begge institutioners overvågning af menneskerettigheder.

Politiklagemyndigheden behandler adfærdsklager over politiet og efterforsker sager, hvor der er mistanke om, at polititjenestemænd har begået strafbare forhold i tjenesten. Politiet skal til brug for efterforskningen afgive de oplysninger, som Politiklagemyndigheden anmoder om. Når sagen er færdigefterforsket, sender Politiklagemyndigheden sagen til statsadvokaten, der afgør, om der skal rejses tiltale. Hvis statsadvokaten finder, at der ikke er grundlag for at rejse tiltale, kan borgeren klage over afgørelsen til Rigsadvokaten. Det kan Politiklagemyndigheden også gøre.¹⁷

En politiklage kan også danne grundlag for en disciplinær undersøgelse. Det er ansættelsesmyndigheden, typisk Rigspolitiet, der i personalesager træffer afgørelse om, hvorvidt det såkaldte dekorumkrav i tjenestemandsløven er overtrådt.¹⁸

Klager over politiets skønsmæssige dispositioner er som udgangspunkt ikke omfattet af Politiklagemyndighedens område, medmindre klagen har tæt sammenhæng med en adfærdsklage. Dispositionsklager kan være ledelsesmæssige dispositioner som for eksempel om, hvordan politiet skal anvende sine ressourcer eller operationelle overvejelser om, hvorvidt der for eksempel skal anvendes tåregas eller politihunde. Sådanne klager skal indgives til Rigspolitiet og kan ikke påklages til Justitsministeriet.¹⁹

Fængselsfunktionærer kan i medfør af straffuldbyrdelsesloven under særlige betingelser anvende magt mod indsatte, så længe indgrebet ikke er uforholdsmæssigt.²⁰ Indsatte kan klage over visse spørgsmål, som for eksempel om beregning af straffens længde, anbringelse i strafcelle (disciplinærstraf) i mere end syv dage eller nægtelse af normal prøveløsladelse til Direktoratet for Kriminalforsorgen. Der er efter behandling i direktoratet mulighed for at forelægge afgørelsen for domstolene. Det skal fremgå af klagevejledningen. Der er endvidere mulighed for at få beskikket en advokat ved de klagesager, der kan indbringes for domstolene.

4 HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

4.1 PEBERSPRAY

Danmark har efter forsøgsordninger med peberspray fået indført peberspray som et magtmiddel i politiet og fængselsvæsenet. Myndighederne er hermed blevet givet endnu et magtmiddel, de kan anvende i deres arbejde.

Peberspray er en væske, der består af et peberekstrakt, der ved hjælp af en drivgas sprøjtes mod den, som den koncentrerede stråle rettes imod. Peberspray virker i en afstand på op til 6-7 meter, og påfører den ramte person akut øjenkrampe med deraf følgende midlertidig blindhed, som typisk varer ca. 30-45 minutter. Derudover bliver personen påført stærke smerter i øjnene og på huden, hudsvie, slimhindeirritation og luftvejspåvirkning i form af hoste. Virkningen indtræffer øjeblikkeligt.²¹

Dette afsnit sætter fokus på myndighedernes anvendelse af peberspray set i et menneskeretligt perspektiv.

4.1.1 DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE

Når myndigheder bruger peberspray, er den menneskeretlige beskyttelse, som den er udtrykt i CPR, Torturkonventionen, EMRK og i EU-chartret, relevant.

For der findes tilfælde, hvor anvendelsen af peberspray er sket under sådanne omstændigheder, at det er i strid med torturforbuddet. Torturforbuddet er nedfældet i CPR artikel 7, Torturkonventionen, EMRK artikel 3 og i EU-chartrets artikel 4. Navnlig Torturkonventionen artikel 16 er relevant i forhold til myndighedernes brug af peberspray. Bestemmelsen vedrører nemlig handlinger, som ikke udgør tortur, men som indebærer grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf, når sådanne handlinger er foretaget af en offentligt ansat eller en anden person, der virker i embedsmedfør eller med en sådan persons samtykke eller indvilligelse.

FN's Torturkomité, der behandler klager over krænkelser af Torturkonventionen, har i forbindelse med fangetransporter anbefalet et forbud mod tvangsmidler i form af sprays, som irriterer og hæmmer åndedrættet.²²

Den Europæiske Torturkomité (CPT) har i sin 13. generelle rapport og i sine rapporter til den hollandske og tjekkiske regering udtalt, at komitéen har alvorlige forbehold over for brugen af gas/peberspray til at pacificere urolige indsatte, der opholder sig i celler eller andre rum, der er små. Komitéen begrundede dette med, at peberspray er et potentielt farligt middel, hvor anvendelsen indebærer alvorlig risiko for den indsatte og personalets helbred. Hvis peberspray ifølge komitéen undtagelsesvist skal anvendes i åbne rum, kræver det blandt andet tydelige retningslinjer herfor og adgang til førstehjælp og læge. Peberspray bør aldrig anvendes mod en indsat, der er bragt under kontrol.²³

EMD har blandt andet fundet, at det tyrkiske politis brug af tåregas i forbindelse med en demonstration, hvor den pågældende allerede var anholdt, og som blev holdt fast af politiet og eksponeret for tåregas, var inhuman og nedværdigende og derfor i strid med EMRK artikel 3.²⁴

I en sag, hvor en kvindelig festsdeltager blev udsat for peberspray og slæbt ud fra en fest af polititjenestemænd og slået ind mod en bil, mens hendes ene bryst var blottet, fandt EMD endvidere, at politiets magtanvendelse var uretmæssig og i strid med EMRK artikel 3.²⁵

Det er en proportionalitetsvurdering, hvor grænsen går mellem hårdhændet, men lovlig magtanvendelse på den ene side og ulovlig nedværdigende behandling i strid med EMRK artikel 3 på den anden side. Om det er det ene eller det andet, der er tilfældet, vil bero på en konkret vurdering af de nærmere omstændigheder ved hver enkelt episode.

Ud over at være i strid med torturforbuddet kan brugen af peberspray også være i strid med CPR artikel 17, EMRK artikel 8 og EU-chartret artikel 7, der beskytter retten til privatliv. Retten til respekt for privatlivet, herunder den fysiske, psykiske og moralske integritet, kan i visse tilfælde være en subsidær bestemmelse i forhold til konventionernes torturbestemmelser. Indgrebet skal have en vis intensitet for at være i strid med retten til privatliv, men intensitetsgrænsen ligger lavere end i EMRK artikel 3.

Endelig kan brugen af peberspray i helt særlige tilfælde rejse spørgsmål om retten til liv. Som det fremgår nedenfor i afsnit 4.1.2., har udenlandske undersøgelser peget på tilfælde, hvor personer er afgået ved døden som følge af eksponering for peberspray. I sådanne tilfælde vil CPR artikel 6, EMRK artikel 2 og EU-chartret artikel 2, der beskytter retten til liv, være relevante. Konventionsbestemmelserne forpligter blandt andet statens

myndighedspersoner til kun i helt særlige tilfælde at anvende dødbringende magt eller anden adfærd, der kan føre til, at et menneske dør eller er i alvorlig risiko for at miste livet. Beskyttelsen har navnlig betydning i de tilfælde, hvor en person afgår ved døden under anholdelse eller i forbindelse med en frihedsberøvelse.

4.1.2 DANSKE FORHOLD

I forbindelse med at Danmark indførte peberspray i politiet og senere i fængsler og arresthuse, har Sundhedsstyrelsen peget på amerikanske undersøgelser af en del dødsfald efter anvendelsen af peberspray i USA, men der kan kun tilskrives et tilfælde, hvor dødsfaldet var en sikker følge af brugen af peberspray, fordi personen var astmatiker. En udenlandsk undersøgelse har endvidere vist, at personer, der er påvirket af metamfetamin eller kokain kan være særligt påvirkelige over for peberspray. Efter Sundhedsstyrelsens vurdering er der en mulig øget risiko for fatal reaktion hos mennesker, der er påvirket af rusmidler som metamfetamin eller kokain. Personer, der er i behandling med ACE-hæmmere på grund af forhøjet blodtryk, kan også udvikle mere hoste. Derudover findes der eksempler på, at anvendelsen af peberspray kan medføre alvorlige læsioner af hornhinden. Ifølge Sundhedsstyrelsen skal peberspray anvendes med omtanke og kun til et snævert defineret formål, hvor mindre farlige alternativer ikke foreligger.²⁶ Det kan ikke udelukkes, at der i Danmark er forekommet et dødsfald efter anvendelsen af peberspray, dette er dog uafklaret.²⁷

POLITI

I januar 2008 blev der efter en forsøgsordning indført peberspray som magtmiddel i politiet.²⁸ De magtmidler, som politiet i dag kan bringe i anvendelse, er skydevåben, stav, hund, gas og peberspray. Peberspray er ligesom skydevåben og staven en del af politiets almindelige uniformering.

Baggrunden for at indføre peberspray i politiet var, at det skulle medvirke til, at der sker færre skader på både borgere og politifolk under anholdelse, idet voldsomme anholdelser med for eksempel anvendelse af staven i større omfang kan undgås.²⁹

Politiet kan i dag anvende peberspray, når det sker for:

- at afværge et påbegyndt eller overhængende angreb på en person
- at afværge overhængende fare i øvrigt for personers liv eller helbred
- at afværge et påbegyndt eller overhængende angreb på samfundsvigtige institutioner, virksomheder eller anlæg
- at sikre gennemførelse af tjenestehandlinger, mod hvilke der gøres aktiv eller passiv modstand, såfremt tjenestehandlingens gennemførelse skønnes

uopsættelig, og anden og mindre indgribende magtanvendelse skønnes åbenbart uegnet.³⁰

Oversigten nedenfor viser antallet af indberetninger om politiets brug af peberspray i perioden fra 2008-2011.

Tabel 4.1 Antal indberetninger om politiets brug af peberspray i perioden fra 2008-2011³¹

	2008	2009	2010	2011	Total
Antal indberetninger	1.457	1.427	1.290	1.654	5.828
Antal anholdte	1.072	1.059	978	1.334	4.443
Afværgelse af angreb mod person	628	596	515	618	2.357
Afværgelse af andet angreb	119	119	87	129	454
Overvindelse af aktiv modstand	852	869	835	966	3.522
Overvindelse af passiv modstand	154	113	112	125	504

Tabel 1 viser, at peberspray i perioden fra 2008-2011 er blevet brugt 5.828 gange, hvilket betyder, at det i gennemsnit bliver brugt cirka fire gange om dagen.

I 48 procent af tilfældene bliver peberspray anvendt for at afværge et angreb mod politiet eller andre, og i 60 procent af tilfældene, og dermed den oftest angivne årsag, bliver peberspray anvendt i situationer, hvor politiet møder aktiv modstand fra personer. Peberspray bliver i 24 procent af tilfældene anvendt, uden at der sker anholdelse.

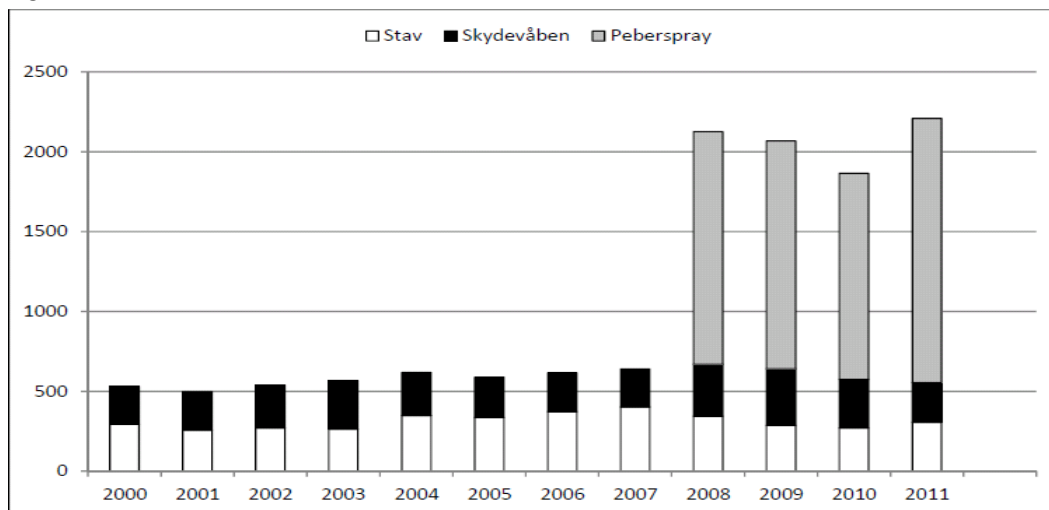
Tabel 4.2 Antal indberetninger om brug af peberspray, hvor særlige personlige forhold gør sig gældende for den ramte person.

	2008	2009	2010	2011	Total
Beruset person	854	821	768	967	3.410
Narkotikapåvirket person	236	272	269	354	1.131
Psykisk syg person	187	210	167	190	754

Tabel 4.2 viser, at peberspray hovedsagligt bliver anvendt mod berusede personer og mod personer, der er narkotikapåvirkede. Det sker typisk for at forhindre uro i nattetimerne.³²

En undersøgelse fra Københavns Universitet har vist, at politiets brug af peberspray ikke har medvirket til, at brugen af mere indgribende magtmidler som stav eller skydevåben er blevet mindsket mærkbart, som ellers var hensigten ifølge lovbemærkningerne.³³

Tabel 4.3 Politiets brug af stav, skydevåben og peberspray i Danmark 2000-2011³⁴

Indførelsen af peberspray har derimod medvirket til, at brugen af magtmidler i dansk politi er mere end tredoblet.³⁵ Undersøgelsen anslår også, at Københavns Politi bruger peberspray mindst fem-syv gange mere end Oslos politi.³⁶

I Danmark er det, i modsætning til i Sverige og Norge, endvidere tilladt at anvende peberspray, når en person yder passiv modstand, og når tjenestehandlingen skønnes "uopsættelig", og andre former for indgriben skønnes "åbenbart uegnet".³⁷ At peberspray lovligt kan anvendes i sådanne tilfælde, hvor hverken politi eller andre er udsat for angreb eller føler sig truet, kan muligvis medvirke til, at der i politikorpset dannes en generel opfattelse af, at peberspray er et "mildt magtmiddel". En opfattelse, der ifølge en dom fra Østre Landsret, ikke deles af domstolene.³⁸

Generelt peger de statistiske oplysninger i retning af, at der er sket et skred i omfanget af brugen af magtmidler, og at peberspray ikke anvendes som erstatning for øvrige magtmidler, hvilket oprindeligt var hensigten.

FÆNGSLER

Efter en forsøgsordning i visse af Kriminalforsorgens fængsler blev der i juni 2011 tillige indført peberspray i alle Kriminalforsorgens fængsler og arresthuse.³⁹

Magtanvendelse i fængsler og arresthuse kan således i dag ske ved greb, skjold, stav, peberspray og tåregas.⁴⁰ Fængselsfunktionærerne har ikke, som tilfældet er for polititjenestemænd, peberspray i bæltet som en fast del af uniformen. Peberspray må kun bæres, hvis der foreligger en konkret risikosituation i fængslet eller arresthuset.⁴¹ Fængselspersonalet er heller ikke udrustet med skydevåben.

Peberspray kan anvendes, hvis det skønnes nødvendigt for at afværge truende vold, overvinde voldsom modstand eller hindre selvmord eller anden selvbeskadigelse, for at hindre undvigelse eller standse undvegne eller for at gennemtvinge en påbudt foranstaltning, når det er nødvendigt, og den indsatte afviser eller undlader at følge personalets anvisninger. Magtanvendelse må ikke gennemføres, hvis det er et uforholdsmæssigt indgreb.⁴²

Inden indførelsen af peberspray i Kriminalforsorgens institutioner blev der primært brugt håndkraft (greb). Stav og skjold blev næsten ikke brugt, og tåregas blev slet ikke anvendt.⁴³

Af forarbejderne til loven om indførelse af peberspray i fængslerne fremgår det, at flere institutioner er af den opfattelse, at peberspray er et mere skånsomt magtmiddel end almindelig magtanvendelse, hvor der anvendes greb og anden fysisk magt.⁴⁴

I forsøgsperioden, som strakte sig fra 1. oktober 2009 til 31. maj 2011, og hvor syv institutioner deltog, blev peberspray anvendt 52 gange. For at kunne måle den præventive effekt blev der i forsøgsperioden særskilt indberettet 45 tilfælde, hvor der blev advaret om anvendelse af peberspray. Efter indførelsen af peberspray den 1. juni 2011 og frem til maj 2013 har pebersprayeren været i brug i 108 tilfælde, og statistikken fordeler sig således:

Tabel 4.4 Fængslers brug af peberspray i perioden fra 2009-2013 (til maj).

År	Peberspray
2009	3 (under forsøgsordningen)
2010	31 (under forsøgsordningen)
2011	49
2012	55
2013	23

Tabel 4.5 Øvrige magtmidler, som er anvendt i årene 2012 til 2013 (maj)

År	Stav	Tåregas	Skjold
2012	1	0	4
2013	0	1	1

Tabellerne viser, at peberspray bliver anvendt langt oftere i fængslerne end andre magtmidler, og dermed har medvirket til en optrappet brug af magtmidler.

Endvidere viser en opgørelse fra Direktoratet for Kriminalforsorgen, at ud af 27 episoder i 2012, hvor peberspray har været anvendt i fængslerne, er peberspray blevet brugt 18 gange indenfor, herunder i ni tilfælde i sikrings- eller observationsceller. I ét tilfælde er en indsat, der har været lagt i håndjern, blevet truet med, at peberspray ville blive anvendt.⁴⁵

CPT og EMD har udtalt, at brugen af peberspray ikke må bruges i lukkede rum ("confined area") som for eksempel fængselsceller og fangetransporter. Peberspray må heller ikke blive brugt mod et individ, herunder en fange, der allerede er under kontrol ved for eksempel at være lagt i håndjern.

Institut for Menneskerettigheder er ved at gennemføre en undersøgelse af brugen af peberspray.

4.1.3 ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler – med henblik på at fremme den enkeltes menneskerettigheder – at Danmark:

- undersøger, om myndigheder anvender peberspray i et omfang og under omstændigheder, hvor det kan være i strid med Danmarks internationale forpligtelser.

4.2 VISITATIONSZONER

Politiet i Danmark kan oprette visitationszoner, hvor politiet har mulighed for at undersøge tilfældigt udvalgte personers tøj, tasker og eventuelle bil. Oprettelsen af en visitationszone sker for at forebygge alvorlig voldskriminalitet, der indebærer fare for personers liv, helbred eller velfærd. Politiets arbejde med at forebygge forbrydelse er et legitimt formål. Heroverfor står hensynet til borgerens ret til at kunne bevæge sig frit rundt uden at blive stoppet og kropsviseret af politiet.

I det følgende vil der blive redegjort for reglerne for politiets visitationszoner og for de menneskeretlige problemstillinger, der kan opstå i forbindelse hermed.

4.2.1 DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE

Når politiet stopper en borger i en visitationszone for at undersøge personens tøj, tasker og eventuelle bil, er det et indgreb i privatlivet.⁴⁶ CPR artikel 17, EMRK artikel 8 og EU-chartret artikel 7 beskytter retten til privatliv. Herefter må ingen blive udsat for tilfældig eller ulovlig indblanding i sit privatliv. Retten til respekt for privatlivet er dog ikke absolut. Kriminalitetsbekæmpelse er en legitim grund, der kan berettigede et indgreb.⁴⁷

For så vidt angår risikoen for diskrimination i forbindelse med politiets visitation af borgerne, indeholder grundlæggende internationale menneskerettighedsinstrumenter, som for eksempel CPR, FN's Konvention til forebyggelse af alle Former for Racediskrimination (Racediskriminationskonventionen), EMRK og EU-chartret om Fundamentale Rettigheder, et generelt forbud mod racediskrimination og forskelsbehandling.

I FN-regi overvåger FN's Menneskerettighedsråd staternes overholdelse af menneskerettighederne. Under den Universelle Periodiske Bedømmelse af Danmark i 2011 blev det blandt andet anbefalet, at Danmark vedtager foranstaltninger til at forebygge og forbyde risikoen for diskrimination, også kaldet "ethnic profiling", foretaget af politiet. Danmark blev endvidere anbefalet at sikre, at brugen af visitationszoner ikke resulterer i diskrimination på grund af etnisk eller religiøs baggrund.⁴⁸ Diskrimination kan for eksempel forekomme, hvis politiet anvender etniske eller racemæssige karakteristika som grundlag for beslutningen om, hvilke personer der for eksempel skal underlægges visitation, identitetskontrol eller udspørgen med videre.⁴⁹

EMD afsagde i 2010 en dom, hvor det blev fastslået, at visitationsreglerne i den britiske antiterrorlovgivning udgjorde en krænkelse af retten til privatliv efter EMRK artikel 8.⁵⁰ Reglerne var udformet således, at det britiske politi havde mulighed for at foretage visitationer i oprettede zoner med henblik på at søge efter genstande, der kunne anvendes i forbindelse med terror. EMD lagde vægt på, at politiets beføjelser hverken var tilstrækkeligt præcist afgrænset eller rummede passende garantier mod misbrug. EMD kritiserede også, at der ikke var en reel tidsmæssig eller geografisk afgrænsning af visitationszonen, der dækkede størstedelen af London, og som siden reglerne var blevet indført, var blevet fornyet løbende hver 28. dag.⁵¹ EMD fandt, at de britiske visitationer var i strid med EMRK artikel 8.

EMD fastslog med dommen, at politiets visitationskontrol af ikke-mistænkte er et indgreb i privatlivet, og at retten til privatliv også beskytter den fysiske integritet i det offentlige rum, når politiet undersøger en persons lommer og tasker mv. At

visitationen foregår i det offentlige rum kan ligefrem forstærke karakteren af indgrebet, idet visitationen kan virke nedværdigende.

Indgreb i retten til respekt for privatlivet kan retfærdiggøres, hvis det for eksempel har til formål at bekæmpe kriminalitet, hvilket netop er formålet med visitationszoner. Indgrebet skal desuden have lovhjemmel og være nødvendigt i et demokratisk samfund. Kravet om lovhjemmel indeholder også et krav om lovkvalitet, herunder at muligheden for indgreb skal være afgrænset og forudsigelig, så borgerne har mulighed for at efterleve loven og mulighed for at undgå indgrebet.

Endvidere har EMD udtalt, at der er risiko for vilkårlighed, hvis politiet har udstrakt mulighed for at visitere personer uden krav om konkret mistankekrav. Herudover er der risiko for diskrimination på baggrund af race eller etnisk baggrund.⁵²

Endelig lægger EMD vægt på, at det er svært for den enkelte at påklage en uretmæssig visitationskontrol, idet politiet ikke behøver at begrunde en beslutning om visitation inden for en visitationszone, hvorfor det kan være vanskeligt at klage over eventuelt magtmisbrug.⁵³

4.2.2 DANSKE FORHOLD

Politi-loven giver politidirektøren i en politikreds adgang til at træffe beslutning om at oprette en visitationszone. Visitationszoner oprettes skriftligt, indeholder en begrundelse og angiver sted og tidsrum, som visitationszonen gælder for.

Visitationszoner iværksættes for at forebygge strafbare handlinger, som indebærer fare for personers liv, helbred eller velfærd. Det er således en forudsætning, at der består en forøget risiko for, at nogen på det pågældende sted foretager strafbare handlinger, som indebærer fare.⁵⁴ Om der foreligger en forøget risiko, afhænger af en samlet vurdering af de konkrete oplysninger, som politiet har. Både en række mindre overtrædelser af våbenlovgivningen inden for en kortere periode eller mere alvorlige hændelser, som for eksempel knivoverfald, kan begrunde beslutning om visitation. Det er derimod ikke et krav, at der er oplysninger om mistanke om konkrete strafbare handlinger eller mistanke mod enkeltpersoner.

I en visitationszone har politiet ret til at foretage stikprøvekontrol af tilfældigt forbipasserende personer, uden at det skal begrundes i et særligt mistankekrav og uden retskendelse. Politiet har desuden vid adgang til at kontrollere en persons tøj og tasker, herunder biler, for at undersøge om personen besidder eller bærer våben.

For ikke-sigtede personer gælder normalt efter retsplejeloven, at politiet kan foretage legemsbesigtigelse, hvis personen samtykker, eller hvis besigtigelsen sker som led i efterforskning af en lovovertrædelse, der kan medføre fængsel i et år og seks måneder eller mere, og indgrebet må antages at være af afgørende betydning for efterforskningen.⁵⁵ Beslutningen om legemsbesigtigelse træffes af retten ved kendelse.⁵⁶ I vurderingen heraf indgår en proportionalitetsvurdering og et krav om skånsomhed.⁵⁷ Undersøgelse af ikke-sigtedes genstande, herunder tasker og køretøjer, sker under iagttagelse af samme kriminalitets- og indikationskrav i retsplejeloven, og beslutningen træffes også af retten.⁵⁸

En person, der opholder sig i et område, hvor der i forebyggelsesøjemed er indført visitationszone, må derimod tåle et indgreb i sit privatliv, som svarer til det, en ikke-sigtet person i efterforskningsøjemed også kan blive udsat for. Den pågældende person nyder bare ikke samme beskyttelse, som bestemmelserne i retsplejeloven normalt sikrer. Derimod træffes beslutningen uden retskendelse og af den politidirektør, som tillige er ansvarlig for det forebyggende arbejde i politikredsen.

Der er i loven ikke fastsat en øvre grænse for, hvor stor en visitationszone kan være, eller hvor længe en visitationszone kan opretholdes. Det afhænger ifølge lovbemærkningerne af en konkret vurdering af forholdene på stedet og de foreliggende erfaringer. Det fremgår af lovbemærkningerne, at visitationszoner kan oprettes i bestemt afgrænsede områder som et værtshus, et butikscenter, en gade eller plads, mens der ikke kan træffes beslutning om visitation i for eksempel en hel politikreds eller kommune.⁵⁹

Typisk fastsættes en visitationszones tidsmæssige udstrækning til at vare i cirka en måned, hvorefter politiet løbende forlænger visitationszonen.⁶⁰ Siden loven blev vedtaget, er der blevet oprettet adskillige visitationszoner, der har dækket meget store områder i længere perioder.

Københavns Politi oprettede i efteråret 2008 en visitationszone, der omfattede hele politikredsen med undtagelse af Dragør og dele af Tårnby.⁶¹ Visitationszonen omfattede således hele Københavns Kommune og Frederiksberg Kommune. Fra december 2008 blev også dele af Tårnby Kommune inddraget i samme visitationszone.⁶² Visitationszonen, der løbende blev forlænget hver fjerde til sjette uge fortsatte frem til den 21. juli 2009.⁶³

I en samlet opgørelse over visitationszoner for 2008 i Københavns politikreds, fremgår det, at 7.891 personer blev stoppet i en visitationszone, og at der blev rejst sigtelse for overtrædelse af våbenloven 172 gange (en procentandel på

2,18).⁶⁴ I 2009 blev der i samme politikreds visiteret i alt 9.967 personer, og der blev alene rejst sigtelse i 128 tilfælde for våben (en procentandel på 1,28).⁶⁵

I 2010 har der i Københavns politikreds blandt andet i dagene fra den 12. februar 2010 til den 19. februar 2010 været oprettet en visitationszone, der dækkede hele Østerbro, Indre by, Nørrebro, Bispebjerg, Emdrup, Brønshøj, Husum og Grøndal. Større områder af København har også i perioder i 2011 og 2012 været visitationszone.

Senest har Københavns Politi i januar 2013 oprettet én visitationszone, der dækkede Indre by, Nørrebro, Bispebjerg, Emdrup, Brønshøj og Husum. Denne visitationszone blev forlænget fem gange frem til maj 2013.⁶⁶

Københavns Vestegns Politi har også oprettet visitationszoner, der dækker store geografiske områder. Den 18. januar 2013 blev der indført en stor visitationszone, der omfattede Værebros, Høje Gladsaxe, Hedeparken og Skovlunde. Visitationszonen blev forlænget frem til 30. marts 2013. I den pågældende visitationszone blev der foretaget 606 visitationer, og heraf var der otte våbenfund (en procentandel på 1,3).⁶⁷

Endvidere indførte samme politikreds i perioden fra den 12. januar 2013 til den 28. januar 2013 en visitationszone, der dækkede så stort et område, at zonen faldt sammen med kommunegrænserne, idet den dækkede hele Gladsaxe Kommune, Herlev Kommune og Ballerup Kommune. Efter en revurdering blev visitationszonen den 15. januar 2013 dog begrænset i sit geografiske omfang, idet den herefter dækkede dele af Gladsaxe Kommune, Herlev Kommune og Ballerup Kommune. Visitationszonen havde dog stadig en betydelig størrelse. Denne visitationszone blev forlænget flere gange frem til den 21. maj 2013.⁶⁸ Københavns Vestegns Politi har oplyst, at der i denne visitationszone i perioden frem til den 15. maj 2013 blev foretaget 1.104 visitationer, hvor der i 125 tilfælde blev fundet våben (en procentandel på 11,32).⁶⁹

Ud over de specifikt nævnte perioder har navnlig Københavns Politi, Københavns Vestegns Politi, Nordsjællands Politi og Fyns Politi i en række andre tilfælde og i længere perioder oprettet visitationszoner, der dækker store dele af en kommune eller i øvrigt dækker store geografiske områder. Denne praksis synes ikke at være i tråd med lovbemærkningerne, hvor den oprindelige tanke var, at en visitationszone kunne blive oprettet i en gade, på en plads eller på et værtshus.⁷⁰

Politiets nuværende praksis med at oprette én visitationszone, der dækker meget store områder i en by, flere bydele eller hele kommuner, er ikke i tråd

med den oprindelige hensigt med politiloven, hvor lovgiver ifølge lovbemærkningerne havde til hensigt at give politiet muligheder for at visitere personer inden for et meget mere geografisk snævert område som en gade, en plads eller et værtshus. Det kan heller ikke udelukkes, at politiets nuværende praksis af EMD kan blive anset for at være i strid med proportionalitetsprincippet i EMRK artikel 8.

I politiloven er der ikke opstillet nærmere krav til den tidsmæssige og geografiske afgrænsning af en visitationszone. Denne begrænsning kan alene findes i lovbemærkningerne. Politiets praksis på dette område svarer reelt ikke til, hvad der ifølge lovbemærkningerne var hensigten med loven. Det er således i dag uklart for borgerne, hvor stort et område politiet kan inddrage som visitationszone. Borgeren kan ikke i loven, men alene i lovbemærkningerne læse, at det for eksempel gerne må være en gade, men ikke en hel kommune. Det geografiske spænd, der er mellem en gade og en hel kommune, gør det endvidere uklart, om det for eksempel er tilladt at inddrage en hel bydel som én visitationszone, som det i dag sker i visse politikredse.

Politiets adgang til at stoppe tilfældigt forbipasserende i en visitationszone kan medføre en forøget risiko for, at personer med særlige etniske karakteristika oftere bliver stoppet af politiet. Et problem, som EMD har øget fokus på, fordi risikoen for vilkårlighed netop er til stede, når en beslutning om visitation ikke er begrundet i et konkret mistankekrav og heller ikke kan domstolsprøves. Det er endvidere vanskeligt at klage over magtmisbrug, fordi politiet ikke skal begrunde, hvorfor den pågældende person er stoppet til visitationskontrol.

Forskelsbehandling på grund af en persons race eller etniske oprindelse er i strid med de menneskeretlige forpligtelser, men også den forvaltningsretlige lighedsgrundsætning. Politiet foretager ikke registrering af den etniske oprindelse hos personer, som udtages til visitationskontrol, og det er derfor vanskeligt at måle, hvorvidt personer med en anden etnisk oprindelse end dansk oftere end andre bliver stoppet i en visitationszone.⁷¹

I en undersøgelse foretaget af Politiken fremgår det, at der i perioden fra den 15. september 2008 til den 15. januar 2010 blev stoppet 9.887 personer, der samlet blev visiteret 17.977 gange inden for visitationszonen i København. Over 50 procent af de visiterede havde anden etnisk oprindelse end dansk, selvom indvandrere og efterkommere kun udgør 21,6 procent af hele Københavns indbyggerantal og 27,9 procent af indbyggerantallet på Nørrebro.⁷²

Den nævnte statistik kunne således tyde på, at der er risiko for diskrimination i forbindelse med visitationskontrol i Danmark, men det er dog usikkert på det

foreliggende grundlag at sige noget sikkert herom. Der er derfor behov for at få øget fokus herpå, og det bør overvejes, om registrering i anonymiseret form af de personer, der bliver stoppet i en visitationszone, kunne være en løsning. Ved at tilvejebringe statistisk materiale over politiets indsats bliver det muligt dels at måle effekten af politiets arbejde, herunder omfanget af fundne våben og andre tilfældighedsfund, dels at opnå viden om, hvorvidt bestemte grupper i samfundet er særligt udsat for at blive stoppet i en visitationszone. Registreringen bør udvikles i samarbejde med Datatilsynet for at sikre overholdelsen af persondataloven.

4.2.3 ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler – med henblik på at fremme den enkeltes menneskerettigheder – at Danmark:

- undersøger, om Danmarks regler og praksis vedrørende visitationszoner er i overensstemmelse med EMD praksis
- undersøger, om politiets administration af politilovens § 6 er i overensstemmelse med Folketingets intentioner, som det kommer til udtryk i forarbejderne til politilovens § 6
- sætter fokus på at forebygge risikoen for diskrimination i forbindelse med visitationskontrol.

4.3 POLITIETS BRUG AF PEJLING

Politiet kan som efterforskningsmiddel gøre brug af almindelig skygning. I takt med den elektroniske udvikling i samfundet foregår dette ikke længere kun ved fysisk observation af personer, men kan også ske ved, at politiet med hjælp fra en pejlesender (GPS) modtager oplysninger om en borgers færden.

I dette afsnit vil der blive redegjort for reglerne for politiets brug af pejling og for de problemstillinger, der er forbundet hermed i et menneskeretligt perspektiv.

4.3.1 DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE

CPR artikel 17, EMRK artikel 8 og EU-chartret artikel 7 sikrer retten til privatliv. Det fremgår af CPR artikel 17, at ingen må udsættes for vilkårlig og ulovlig indblanding i sit privatliv, og af EMRK artikel 8, at enhver har ret til respekt for sit privatliv.

Foretages GPS-overvågning inden for privat område, vil der være tale om et indgreb i retten til privatliv.

GPS-overvågning af færden i det offentlige rum vil efter omstændighederne også kunne være et indgreb i retten til privatliv. Ved denne vurdering lægges der vægt på, om de berørte personer havde en rimelig forventning om at blive overvåget, og på den efterfølgende eventuelle overbevaring og anvendelse af data fra overvågningen.⁷³

Det følger af artikel 8 i EMRK, at der ikke må ske indgreb i retten til privatliv. Det kan dog i undtagelsestilfælde ud fra en konkret vurdering være legitimt at begrænse retten til privatliv. Det kræver, at indgrebet er i overensstemmelse med lov (lovhjemmel), og at det er nødvendigt i et demokratisk samfund for eksempel for at forebygge uro eller forbrydelse.

Det kan være et indgreb i privatlivet, hvis indsamling af information fra det offentlige rum er af systematisk eller permanent karakter, og når optagelserne efterfølgende bliver anvendt i sammenhæng med anden personlig information i en efterforskning. Indsamling af information om en bestemt person, også selvom indsamlingen ikke er sket ved hemmelige tvangsmæssige indgreb, kan være et indgreb i privatlivsbeskyttelsen.

4.3.2 DANSKE FORHOLD

Et vigtigt led i politiets efterforskning er observation af personer og lokaliteter. Retsplejeloven regulerer politiets adgang til ved hjælp af optiske instrumenter at iagttage personer, der befinder sig på privat område (det vil sige på et ikke frit tilgængeligt sted).⁷⁴ Her kræves det, at indgrebet må antages at være af væsentlig betydning for efterforskningen, og efterforskningen vedrører en lovovertrædelse, der kan medføre fængsel i et år og seks måneder eller derover.⁷⁵

Politiets observation af personer i det offentlige rum (det vil sige på frit tilgængelige steder) som led i efterforskning er derimod ikke reguleret i retsplejeloven, i lovgivningen i øvrigt eller i administrative forskrifter. Politiet kan efter et skøn foretage observationer, der alene er begrænset af en almindelig proportionalitetsregel, således at observation ikke må foretages, hvis det efter indgrebets formål, sagens betydning og den krænkelse og ulempe, som indgrebet må antages at forvolde den, som det rammer, vil være et uforholdsmæssigt indgreb.

I dag kan politiet således også observere personer ved brug af pejling. Ved pejling forstås, at politiet monterer et pejleudstyr/GPS på en genstand, som for eksempel en bil, for at kunne følge bilens bevægelser på afstand som led i en efterforskning. Herefter kan en computer/mast modtage signalet. Ved hjælp af det tekniske udstyr opnår politiet en viden, som normalt forudsætter, at man er fysisk til stede. Pejling giver ikke mulighed for at optage billeder eller aflytte

samtaler og har ifølge Justitsministeriet nærmest karakter af en skygning ved brug af tekniske hjælpemidler. Derfor er observation ved brug af pejling på frit tilgængelige steder – ligesom observation af personer på frit tilgængelige steder – ikke lovreguleret.⁷⁶

Vestre Landsret har i en kendelse fra 1996 behandlet spørgsmålet om pejling, hvor politiet havde påsat et elektronisk pejleudstyr på mistænkt bil, mens bilen var parkeret på offentlig vej. Pejleudstyret gjorde det muligt for politiet at følge bilen i flere kilometers afstand og konstatere, om bilen kørte eller holdt stille. Både byret og landsret fandt dengang, at det havde karakter af skygning, hvorfor det ikke var et straffeprocessuelt tvangsindgreb, og anvendelsen af udstyret krævede derfor heller ikke lovhjemmel.⁷⁷

Højesteret har senere taget stilling til spørgsmålet om pejling. Højesteret fandt, at der var tale om et straffeprocessuelt tvangsindgreb, fordi pejleudstyret var placeret inde i bilen. Indgrebet blev derfor ligestillet med observation på et ikke frit tilgængeligt sted, som er lovreguleret i retsplejeloven.⁷⁸ Højesteret fastslog ved dommen, at der hvis udstyret derimod er placeret uden på bilen, ikke er tale om et straffeprocessuelt tvangsindgreb, og handlingen kræver derfor ikke lovhjemmel.⁷⁹

Vestre Landsret har i en kendelse fra 2003, hvor politiet havde placeret en pejlesender uden på en bil, og hvor pejlesenderen løbende blev opdateret på telefonselskabernes telefonmaster, fastslået under henvisning til Højesterets kendelse fra 2000, at politiet kunne indhente masteoplysningerne fra teleselskaberne uden retskendelse.⁸⁰

Retsstillingen er i dag således, at politiet uden lovregulering frit kan overvåge personer ved brug af pejleudstyr, så længe pejleudstyret er placeret uden på bilen, og det sker på et frit tilgængeligt sted (offentlige rum). Politiet kan endda indhente masteoplysninger fra teleselskaberne uden retskendelse. Da handlingen bliver sidestillet med skygning og derfor anset for at være et ikke-kvalificeret indgreb, er pejling alene undergivet de begrænsninger, som udspringer af den almindelige danske proportionalitetsgrundsætning, som gælder for politiets virke. Proportionalitetskravet må formentlig medføre krav om konkret mistanke til den pågældende, men det kan dog ikke udelukkes, at anvendelsen kan udstrækkes til flere personer omkring den mistænkte. Indgrebet vil dermed også kunne få betydning for personer, der ikke er mistænkt, fordi de i kraft af deres samvær med mistænkte, også kan risikere at få deres færden overvåget. Da der er tale om et ikke-kvalificeret indgreb, findes der heller ikke statistik over omfanget af politiets brug af denne form for skygning.

Det er tvivlsomt, hvilken betydning overgangen fra et frit tilgængeligt område til et ikke frit tilgængeligt område har. Problemet opstår i de tilfælde, hvor pejleudstyret bliver ved med at sende, selvom bilen eksempelvis er kørt ind i en aflåst garage og dermed befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted. Vestre Landsret lagde i den omtalte kendelse fra 1996 vægt på, at udstyret var monteret uden på den tiltaltes bil, mens bilen befandt sig på et offentligt tilgængeligt sted, og at politiets adgang til signaler fra senderen ligeledes skete, mens bilen befandt sig på offentlig vej. Retstilstanden er dog stadig på dette område uafklaret.

Politiet fik endvidere af Vestre Landsret i kendelsen fra 2003 tilladelse til at indhente masteoplysninger hos teleselskaberne uden retskendelse, fordi det vedrørte observation af en bil, hvor pejleudstyret var placeret uden på bilen.

Til sammenligning er retstilstanden for teleobservation anderledes. Teleobservation, der anses for at være et indgreb, der er omfattet af retsplejeloven, giver politiet mulighed for under visse betingelser og med retskendelse at indhente oplysninger fra udbydere af telenet eller teletjenester om, hvilke mobiltelefonmaster en mistænkt mobiltelefon løbende er i kontakt med, herunder oplysninger om den anvendte celle og efter omstændighederne oplysning om afstand mellem mobiltelefonen og masten.⁸¹ Det er således alene disse lokaliseringsdata, der er omfattet af indgrebet.⁸² Teleobservation giver ikke politiet mulighed for at gøre sig bekendt med indholdet af samtaler, der føres fra den pågældende mobiltelefon eller med indholdet af SMS-beskeder mv., der sendes eller modtages via mobiltelefonen. Betingelserne for anvendelse af teleobservation er fastlagt således, at de svarer til betingelserne for at anvende observation på ikke frit tilgængelige steder.⁸³

Selvom reguleringen af politiets brug af henholdsvis pejling og teleobservation er forskellig, er resultatet det samme. Det gælder i begge tilfælde, at der ved hjælp af elektronisk udstyr og adgang til teleselskabernes informationer om, hvilke sendemaster det elektroniske udstyr er gået ind på.

Politiet vil formentligt fremover undgå at bryde bilen op, men blot placere senderen uden på bilen. Spørgsmålet er, om politiet i det meste af landet således døgnet rundt kan følge en bil på sine sendere.⁸⁴ Eftersom offentligheden hverken har kontrol eller indsigt i udøvelsen af især hemmelige efterforskningsmæssige skridt, må lovgivningen i detaljer beskrive rammerne og omfanget for indgreb i privatlivet. Her må indgå overvejelser om intensiteten, som for eksempel den tidsmæssige udstrækning af overvågningen af den pågældende, der formodentlig i tilfælde af pejling kan vare i ugevis. Tillige kommer uforudsigeligheden ved fraværet af regulering af mistanke-, indikations-

og kriminalitetskravet. Dette kan ske ved lovregulering, der også indebærer krav om en retskendelse, der sikrer mod misbrug og vilkårlighed. Kravet til hjemlens kvalitet stiger i takt med indgrebets intensitet.

Der er fra flere steder efterlyst lovregulering af området.⁸⁵ Pejling på frit tilgængelige steder kan som nævnt efter omstændighederne være et indgreb i privatlivsbeskyttelsen og omfattet af EMRK artikel 8. Et eventuelt indgreb kræver således blandt andet lovhjemmel. Pejlingens karakter af integritetskrænkelse skal også ses i sammenhæng med den brug, politiet gør af informationen og ikke kun med selve den systematiske og hemmelige indhentelse af oplysningerne. Uanset om senderen er placeret inde i eller uden på bilen, bliver resultatet det samme. Politiet kan opnå viden om bilens færden. At der alligevel er forskel i vurderingen af indgrebets karakter, når senderen er placeret uden for bilen, er baseret på en snæver fortolkning af privatlivets fred.

Det kan ikke udelukkes, at EMD, ved en vurdering af spørgsmålet, vil komme til det resultat, at retstilstanden, hvor politiet frit kan overvåge og indhente masteoplysninger i forbindelse med pejling på frit tilgængelige steder, ikke opfylder kravet til lovhjemmel, tilgængelighed og forudsigelighed.⁸⁶ Ikke-lovreguleret pejling, som i dag sidestilles med skygning, kan derfor være i strid med EMRK artikel 8.⁸⁷

4.3.3 ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler – med henblik på at fremme den enkeltes menneskerettigheder – at Danmark:

- indsætter en lovhjemmel i retsplejelovens § 791a, der regulerer området for observation ved brug af tekniske hjælpemidler på frit tilgængelige steder.

4.4 MÆRKNING AF POLITIETS UNIFORMER

For at kunne rette en effektiv klage mod en person, for eksempel mod en politibetjent, er det afgørende, at den pågældende person kan identificeres.

Dette afsnit behandler borgernes mulighed for at kunne identificere individuelle polititjenestemænd med henblik på at kunne klage over den eller de pågældende polititjenestemænds adfærd og handlinger i tjenesten.

4.4.1 DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE

Retten til effektive retsmidler er afgørende for at sikre, at påstået embedsmisbrug fra myndighedernes side kan forfølges. CPR, Torturkonventionen og EMRK sikrer adgangen til effektive retsmidler.⁸⁸

Efter Torturkonventionens artikel 13 skal stater efter klage eller af egen drift, jf. Torturkonventionens artikel 12, gennemføre en uafhængig og upartisk undersøgelse som følge af en klage over tortur, eller hvis der i øvrigt er grund til at mistænke, at der er blevet begået tortur. En person, som klager over tortur, samt eventuelle vidner skal beskyttes mod trusler mv. som følge af klagen eller et vidneudsagn.⁸⁹

EMRK artikel 2 og artikel 3 beskytter borgerne mod myndighedspersoner, som uretmæssigt anvender magt i strid med konventionsbestemmelserne, der sikrer retten til liv og forbyder tortur. I forhold til politiets virksomhed har bestemmelserne således blandt andet betydning i tilfælde, hvor personer dør i politiets varetægt, når politiet anvender magtmidler herunder skydevåben, eller når personer bliver udsat for tortur eller anden politibrutalitet omfattet af EMRK artikel 3. Staternes forpligtelse til at efterforske klager over politiet er af EMD indfortolket i beskyttelsen efter EMRK artikel 2 og artikel 3.⁹⁰

Endelig er der efter EMRK artikel 13 en generel ret, der sikrer, at alle har adgang til at få prøvet en påstået menneskerettighedskrænkelse gennem effektive retsmidler ved en national myndighed. Konventionsbestemmelsen indeholder en pligt til at gennemføre en effektiv efterforskning af, om der er sket krænkelse af EMRK. EMRK artikel 13 stiller ikke krav om, at der skal kunne klages til en domstol eller et andet judicielt organ. Adgang til at klage til et administrativt organ kan være tilstrækkeligt til at opfylde kravet.⁹¹

EMD har fastlagt fem grundlæggende krav for effektiv behandling af klager over politiet. Klagemyndigheden skal være uafhængig (independency), efterforskningen skal kunne identificere og straffe de ansvarlige (adequacy), efterforskningen skal udføres med det samme (promptness), beslutningsprocessen skal være åben og gennemsigtig (public scrutiny), og klager skal have mulighed for at deltage i processen for at kunne varetage sine interesser (victim involvement).⁹²

Der ses ikke at være sager, hvor EMD direkte har stillet krav om, at politiet kan identificeres med numre på uniformerne. EMD har dog i flere sager statueret krænkelse af EMRK artikel 2 og artikel 3, i tilfælde hvor de nationale myndigheder ikke i tilstrækkelig grad har forsøgt at identificere polititjenestemænd, der ifølge en klage har anvendt overdreven magt og vold. En sådan national undersøgelse skal ifølge EMD kunne kortlægge, hvad der er sket og identificere og straffe de ansvarlige personer. EMD har understreget, at beskyttelsen efter konventionen, herunder EMRK artikel 3, i praksis ville være indholdsløs, hvis de ansvarlige ikke kan identificeres og blive draget til ansvar.⁹³

Europarådets Menneskeretskommissær har afgivet anbefalinger vedrørende et uafhængigt og effektivt klagesystem over politiet. I anbefalingen henvises der i øvrigt til EMD's praksis vedrørende kravene til et effektivt klagesystem, der blandt andet indebærer, at polititjenestemænd, der har begået brud på konventionsbestemmelserne, kan identificeres og drages til ansvar.⁹⁴

I FN-regi overvåger FN's Menneskerettighedsråd staternes overholdelse af menneskerettighederne. Under den Universelle Periodiske Bedømmelse af Danmark (UPR) i 2011 er Danmark blandt andet blevet anbefalet at indføre foranstaltninger, der sikrer muligheden for at identificere individuelle politibetjente.⁹⁵ Danmark afgav som svar på anbefalingen, at det efter den danske regerings opfattelse allerede var muligt at identificere politibetjentene, og at anbefalingen derfor var implementeret.

4.4.2 DANSKE FORHOLD

I Danmark skal en uniformeret polititjenestemand på opfordring fra enhver borger, de kommer i kontakt med, som led i deres arbejde oplyse rang, navn og tjenestested. En polititjenestemand har også pligt til på opfordring at fremvise sit legitimationskort. Dette gælder imidlertid ikke, i tilfælde hvor opfordringen sker under anholdelse eller uroligheder, som for eksempel under store demonstrationer, eller hvis opfordringen fremsættes af en person, der er spirituspåvirket, provokerende eller stærkt uligevægtig.⁹⁶

Navnlig i forbindelse med større uroligheder har det vist sig vanskeligt at identificere de involverede polititjenestemænd i forbindelse med klagesager.⁹⁷ Hvert år bliver klager over polititjenestemænd derfor opgivet, fordi det ikke er muligt at finde frem til den pågældende politibetjent, der er blevet klaget over. En opgørelse over, hvor mange sager der er tale om, findes ikke.⁹⁸

Det kan som anført være i strid med undersøgelsespligten, der gælder efter menneskeretten, herunder efter EMRK artikel 2 og 3, i det omfang det ikke er muligt at identificere implicerede polititjenestemænd, som en borger ønsker at klage over. Det gælder i forhold til klager i forbindelse med større politiaktioner, hvor mange polititjenestemænd deltager, som for eksempel i forbindelse med store demonstrationer eller fodboldkampe, men også i de tilfælde, hvor en borger ønsker at klage over en bestemt politibetjent, og hvor der under episoden har været flere politibetjente til stede, der ikke vil vidne mod hinanden eller ikke kan huske, hvor de var.

Politiklagemyndigheden har for eksempel fra Statsadvokaten i København overtaget en klagesag, der vedrører en anholdelse af en person under klimatopmødet i København i 2009. På grund af de manglende muligheder for at

kunne identificere de pågældende politibetjente, har behandlingen af sagen på grund af den omfattende efterforskning været længe og krævet mange ressourcer.

Den såkaldte ”parken-sag”, hvor politiet i 2005 skred hårdt ind over for svenske fodboldfans, er et andet eksempel på en sag, der kunne have været hurtigere afsluttet, hvis det havde været muligt at identificere de betjente, der var til stede under urolighederne.

Ifølge Politiklagemyndigheden giver sager, hvor polititjenestemænd ikke kan identificeres, et uforholdsmæssigt stort ressourceforbrug, og samtidig resulterer det også i manglende forståelse fra offentlighedens side.⁹⁹

Sagerne kan typisk opdeles i to kategorier:

- Mindre sager, for eksempel klager over overtrædelser af færdselsloven
- Større politiaktioner ved offentlige begivenheder.¹⁰⁰

Det er ifølge Den Uafhængige Politiklagemyndighed navnlig klager over polititjenestemænd under større politiaktioner, der giver problemer. Her udkommanderes et stort antal polititjenestemænd, som er iført kampudstyr og hjelme, og da kontakten under disse forhold mellem politi og borger ofte er kortvarig, kan det være svært for borgeren at give en beskrivelse af den pågældende politimand.¹⁰¹

Politiklagemyndigheden har i sin årsberetning for 2012 redegjort for de mange ekstra ressourcer og arbejdstimer, sådanne sager medfører. Som det er i dag, skal der igangsættes ekstra efterforskning, der kan give et signalement af polititjenestemanden. Der skal for eksempel indkaldes vidner, der skal afhøres om episoden, der skal foretages gennemsyn af videoklip optaget af medier eller af borgere, den overordnede indsatsleder og de politimænd, der har været til stede under episoden, skal alle afhøres mv.¹⁰² Det indebærer også, at det har stor betydning for opklaringen, at politiet selv i rapporter, på patruljelister mv. nøje registrerer, hvilke polititjenestemænd der har deltaget i de enkelte aktioner, hvilke indgreb der er foretaget under aktionen, hvem der har foretaget indgrebet, og hvem indgrebet retter sig imod.¹⁰³

Der har gennem længere tid været politiske drøftelser om, hvorvidt polititjenestemænd skal bære nummer på uniformen.¹⁰⁴ Rigspolitiet overvejer for tiden i samarbejde med Københavns Politi muligheden for at indføre en ordning med identifikation af polititjenestemænd.¹⁰⁵

I den offentlige debat har der været fremsat det synspunkt, at der af sikkerhedshensyn ikke skal indføres mærkning af politiets uniformer, fordi det kan føre til, at der opstår situationer, hvor en enkelt betjent med et bestemt ID-nummer kan risikere chikane eller afstraffelse fra personer i kriminelle miljøer. Erfaringerne fra Norge, hvor polititjenestemændene siden januar 2005 har haft et unikt bogstav og tre tal på deres politiuniform og politiskilt, viser imidlertid, at der ikke har været nogen ulemper forbundet med ordningen, men at det derimod har skabt en god dialog med og tillid til politiet.¹⁰⁶

Efter menneskeretten er der ikke et egentligt krav om numre på politiuniformer, men et krav om, at det er muligt at identificere politifolk, som er under mistanke for at have anvendt magt i strid med blandt andet EMRK artikel 2 eller 3. Numre på politiets uniformer giver borgere bedre mulighed for effektivt at klage over den eller de politibetjente, der har deltaget i en episode, hvor borgeren føler sig krænkede. Det giver politiet og Politiklagemyndigheden mulighed for nemmere at finde frem til de pågældende personer, klagen er rettet imod. Det kan have den positive effekt, at der ikke opstår sager, der retter mistanke mod hele politikorpset og kan medvirke til, at tilliden til politiet generelt styrkes. Samtidig vil det spare tid og ressourcer, og en vellykket opklaring vil ikke alene være afhængig af, at politiet selv nøje registrerer polititjenestemændenes deltagelse i diverse aktioner, og hvilke indgreb de har foretaget mv. Det er klart, at mærkningen må ske på en måde, der sikrer, at den enkelte politibetjents sikkerhed ikke kompromitteres.

4.4.3 ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler – med henblik på at fremme den enkeltes menneskerettigheder og imødekomme internationale anbefalinger – at Danmark:

- indfører identifikationsnumre på politiets uniformer eller på anden vis sikrer, at det er muligt at identificere politifolk, som der klages over.

SLUTNOTER

¹ The UN Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials (1990); The UN Code of Conduct for Law Enforcement Officials (1979); The European Code of Police Ethics (2001) og Council of Europe Declaration on the Police (1979).

² The UN Human Rights Standards and Practice for the Police (2004).

³ Jf. CPR artikel 7; EMRK artikel 3 og EU-Chartrets artikel 4.

⁴ Jf. Torturkonventionens artikel 16.

⁵ Jf. The UN Code of Conduct for Law Enforcement Officials, artikel 5, og The European Code of Police Ethics, princip 36.

⁶ The UN Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials;); The UN Code of Conduct for Law Enforcement Officials og The European Code of Police Ethics.

⁷ UN Human Rights Committee (HRC), CCPR General Comment No. 7, "Article 7 (Prohibition of Torture or Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)", 30. maj 1982.

⁸ Jf. CPR artikel 17; EMRK artikel 8 og EU-Chartrets artikel 7.

⁹ The UN Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, princip 22-23; The European Code of Police Ethics, afsnit VI, princip 59-62.

¹⁰ EU-traktatens artikel 6, stk. 1. Se også Justitsministeriets hjemmeside:

www.justitsministeriet.dk/arbejdsomr%C3%A5der/international/menneskerettigheder/eu-og-menneskerettigheder.

¹¹ Bekendtgørelse nr. 978 af 21. september 2004 om politiets anvendelse af visse magtmidler m.v.

¹² Jf. lov nr. 1007 af 24/10/2012 om bekendtgørelse af straffeloven, kapitel 25.

¹³ Jf. bekendtgørelse af lov nr. 1007 af 24. oktober 2012 om straffelovens § 157 a. Bestemmelsen blev indført ved lov nr. 494 af 17. juni 2008 om ændring af straffeloven og militær straffelov. Lovændringen trådte i kraft den 1. juli 2008.

¹⁴ Commissioner for Human Rights, Opinion of the Commissioner for Human Rights concerning Independent and Effective Determination of Complaints against the Police, 12 March 2009, Dok. CommDH(2009)4.

¹⁵ Lov nr. 404 af 21. april 2010 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ny politiklageordning m.v.).

¹⁶ Jf. retsplejeloven § 118.

¹⁷ Den Uafhængige Politiklagemyndighed, "Vil du klage over politiet?".

¹⁸ Det såkaldte dekorumkrav, også kaldet værdighedskravet, der fremgår af tjenestemandslovens § 10.

¹⁹ Jf. Retsplejelovens § 109, stk. 2.

²⁰ Jf. straffuldbyrdelsesloven § 62.

- ²¹ Lovforslag nr. L93 af 8. december 2010 om anvendelse af peberspray som magtmiddel, undersøgelse af den indsatte person og opholdsrum og udvidelse af behandlingsgarantien for indsatte i fængsler og arresthuse, 2010-2011 (1. samling), pkt. 2.1.2.
- ²² Conclusions and recommendations of the Committee against Torture, Schweiz, 21. juni 2005, CAT/C/CR/34/CHE.
- ²³ Jf. European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) 13th General Report on the CPT's activities covering the period 1 January 2002 to 31 July 2003, 10. september 2003, præmis 38, og Report to the authorities of the Kingdom of the Netherlands on the visits carried out to the Kingdom in Europe, Aruba, and the Netherlands Antilles by the European Committee for the Prevention on Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), juni 2007, præmis 66.
- ²⁴ EMD, Ali Günes mod Tyrkiet, afgørelse af 10. april 2012, app. nr. 9829/07, pr. 39-41.
- ²⁵ EMD, Borbála Kiss mod Ungarn, afgørelse af 26. juni 2012, app. nr. 59214/11.
- ²⁶ § 20-spørgsmål nr. S 2384, samling 2006-07, Justitsministeren (Lene Espersen) svar til Hans Kristian Skibby; Sundhedsstyrelsens notater af 3. marts 2009 og 28. april 2010 om "Sundhedsstyrelsens udtalelse om eventuelle medicinske skadesvirkninger ved anvendelse af OC-spray/peberspray".
- ²⁷ Jf. Den Uafhængige Politiklagemyndighed, Årsberetning 2012, side 25.
- ²⁸ Bekendtgørelse nr. 1430 af 11. december 2007 om ændring af bekendtgørelse om politiets anvendelse af visse magtmidler m.v.
- ²⁹ Rigspolitiets "Evaluering af forsøg med peberspray", 2007, side 12.
- ³⁰ Jf. bekendtgørelse nr. 1430 af 11. december 2007 om ændring af bekendtgørelse om politiets anvendelse af visse magtmidler m.v. § 25 a.
- ³¹ Rigspolitiet, "Politiets årstabeller fra 2008-2011".
- ³² "Mindre peberspray og færre skud fra politiet i 2009". Tilgængelig på: www.politi.dk/da/aktuelt/nyheder/2010/Mindre+peberspray+og+faerre+skud+fra+politiet+i+2009.html.
- ³³ Lars Holmberg, "Politiets brug af peberspray – en skandinavisk sammenligning med fokus på Danmark", Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, vol. 100, nr. 1, 2013, side 89-111. Se også lovforslag nr. 104 ændring af lov om fuldbyrdelse af straf m.v., samling 2008-2009, pkt. 3,2.
- ³⁴ Lars Holmberg, "Politiets brug af peberspray – en skandinavisk sammenligning med fokus på Danmark", Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, vol. 100, nr. 1, 2013, side 102.
- ³⁵ Lars Holmberg, "Politiets brug af peberspray – en skandinavisk sammenligning med fokus på Danmark", Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, vol. 100, nr. 1, 2013, side 102.
- ³⁶ Lars Holmberg, "Politiets brug af peberspray – en skandinavisk sammenligning med fokus på Danmark", Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, vol. 100, nr. 1, 2013, side 104.
- ³⁷ Jf. bekendtgørelse nr. 1430 om ændring af bekendtgørelse om politiets anvendelse af visse magtmidler, § 24 a, nr. 6.
- ³⁸ Se U2010.2372Ø.
- ³⁹ Lovforslag nr. L93 af 8. december 2010 om anvendelse af peberspray som magtmiddel, undersøgelse af den indsatte person og opholdsrum og udvidelse af behandlingsgarantien for indsatte i fængsler og arresthuse, 2010-2011 (1. samling).

- ⁴⁰ Jf. bekendtgørelse af lov nr. 435 af 15. maj 2012 om fuldbyrdelse af straf m.v. (straffuldbyrdelsesloven) § 62, stk. 2.
- ⁴¹ Jf. bekendtgørelse nr. 547 af 27. maj 2012 om anvendelse af magt over for indsatte i fængsler og arresthuse (magtanvendelsesbekendtgørelsen) § 4.
- ⁴² Jf. straffuldbyrdelseslovens § 62, stk. 1-3.
- ⁴³ Lovforslag nr. 104 ændring af lov om fuldbyrdelse af straf m.v., 2008/2009, side 4.
- ⁴⁴ Almindelige bemærkninger til lov nr. 183 af 8. marts 2011 om ændring af fuldbyrdelse af straf m.v. (Anvendelse af peberspray som magtmiddel, undersøgelse af den indsatte person og opholdsrum og udvidelse af behandlingsgarantien for indsatte i fængsler og arresthuse), 2.1.4.
- ⁴⁵ Udateret opgørelse med bilag fra Direktoratet for Kriminalforsorgen til Institut for Menneskerettigheder i mail af 8. oktober 2012.
- ⁴⁶ EMD, Gillan and Quinton mod Storbritannien, afgørelse af 12. januar 2010, app. nr. 4158/05.
- ⁴⁷ Jf. EMRK artikel 8, stk. 2.
- ⁴⁸ Den Universelle Periodisk Bedømmelse af Danmark, 2011, FN's Menneskerettighedsråd, anbefaling nr. 63 (Egypten) og anbefaling nr. 79 (Algeriet).
- ⁴⁹ Institut for Menneskerettigheder, "Etnisk profilering i Danmark – dansk retsbeskyttelse inden for politiets arbejdsområde", 2011, side 11-13.
- ⁵⁰ EMD, Gillan and Quinton mod Storbritannien, afgørelse af 12. januar 2010, app. nr. 4158/05.
- ⁵¹ EMD, Gillan and Quinton mod Storbritannien, afgørelse af 12. januar 2010, app. nr. 4158/05, præmis 81.
- ⁵² EMD, Gillan and Quinton mod Storbritannien, afgørelse af 12. januar 2010, app. nr. 4158/05, præmis 85.
- ⁵³ EMD, Gillan and Quinton mod Storbritannien, afgørelse af 12. januar 2010, app. nr. 4158/05, præmis 80.
- ⁵⁴ Lovforslag nr. L 159 om ændring af politiloven, 2003-2004, afsnit 5.2.4.3.
- ⁵⁵ Jf. retsplejelovens § 792 d, stk. 1, § 792 d, stk. 2.
- ⁵⁶ Jf. retsplejelovens § 792 d, stk. 3.
- ⁵⁷ Jf. retsplejelovens § 792 e.
- ⁵⁸ Jf. retsplejelovens kapitel 73 om ransagning.
- ⁵⁹ Lovforslag nr. L 159 om ændring af politiloven, 2003-2004, afsnit 5.2.4.3.
- ⁶⁰ Lovforslag nr. L 159 om ændring af politiloven, 2003-2004, afsnit 5.2.4.4.
- ⁶¹ Institut for Menneskerettigheder, "Etnisk profilering i Danmark – dansk retsbeskyttelse inden for politiets arbejdsområde", 2011, side 56-59.
- ⁶² Institut for Menneskerettigheder, "Etnisk profilering i Danmark – dansk retsbeskyttelse inden for politiets arbejdsområde", 2011, side 21.
- ⁶³ Institut for Menneskerettigheder, "Etnisk profilering i Danmark – dansk retsbeskyttelse inden for politiets arbejdsområde", 2011, side 56-57.
- ⁶⁴ Københavns Politis brev med bilag af 15. maj 2013 til Institut for Menneskerettigheder.
- ⁶⁵ Københavns Politis brev med bilag af 15. maj 2013 til Institut for Menneskerettigheder.
- ⁶⁶ Københavns Politis brev med bilag af 15. maj 2013 til Institut for Menneskerettigheder.
- ⁶⁷ København Vestegns Politis brev af 15. maj 2013 med bilag til Institut for Menneskerettigheder.

⁶⁸ Visitationszonen blev etableret den 12. januar 2013, reduceret i udstrækning den 15. januar 2013, forlænget den 28. januar 2013, den 12. februar 2013, den 25. februar 2013, den 12. marts, den 26. marts 2013, den 7. maj frem til den 21. maj 2013, jf. www.politi.dk.

⁶⁹ København Vestegns Politis brev af 15. maj 2013 med bilag til Institut for Menneskerettigheder.

⁷⁰ Nordsjællands Politis brev af 8. maj 2013 med bilag til Institut for Menneskerettigheder, Københavns Politis brev med bilag af 15. maj 2013 til Institut for Menneskerettigheder, Københavns Vestegns Politis brev af 15. maj 2013 med bilag og Fyns Politis brev af 31. maj 2013 med bilag til Institut for Menneskerettigheder.

⁷¹ Institut for Menneskerettigheder, "Etnisk profilering i Danmark – dansk retsbeskyttelse inden for politiets arbejdsområde", 2011, side 12.

⁷² Institut for Menneskerettigheder, "Etnisk profilering i Danmark – dansk retsbeskyttelse inden for politiets arbejdsområde", 2011, side 12.

⁷³ EMD, Uzun mod Tyskland, afgørelse af 2. september 2010, app. nr. 35623/05, pr. 43-45.

⁷⁴ Jf. retsplejelovens § 791a.

⁷⁵ Jf. retsplejelovens § 791 a, stk. 2.

⁷⁶ Lovforslag nr. L 41 om forslag til lov om ændring af retsplejeloven (Beslaglæggelse, edition, fotoforevisning, konfrontation, efterlysning og observation samt prøvesagsordning for advokater m.v.), 1998-99, 1. samling, pkt. 1.4.

⁷⁷ U1996.1496V.

⁷⁸ Jf. retsplejelovens § 791a, stk. 2. Se også U2000.2476H.

⁷⁹ U2000.2476H.

⁸⁰ U2003.1599V.

⁸¹ Lov nr. 542 af 8. juni 2006 om ændring af straffeloven, retsplejeloven og forskellig andre love.

⁸² U2009.2610 H.

⁸³ Jf. retsplejelovens § 791 a, stk. 5. Se også U2011.2396V.

⁸⁴ Gorm Toftegaard Nielsen, "Hvad er et tvangsindgreb? Om straffeprocess og forvaltningsret", Juristen, 2005, side 159.

⁸⁵ Vestre Landsrets kendelse af 16. september 1996, Christoffer Badse, "Pejling bør reguleres", Lov og Ret nr. 8, december 2004; Gorm Toftegaard Nielsen, "Hvad er et tvangsindgreb? Om straffeprocess og forvaltningsret", Juristen, 2005.

⁸⁶ Se Christoffer Badse, "Pejling bør reguleres", Lov og Ret nr. 8, december 2004, og Erik Werlauff, "Festskrift om menneskerettigheder til Carl Aage Nørgaard", Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2004, side 401.

⁸⁷ Se også Jens Elo Rytter, "Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – og dansk ret", Thomson Reuters forlag, 2003, side 142.

⁸⁸ CPR artikel 2, Torturkonventionen og EMRK artikel 13.

⁸⁹ Se tilsvarende Manfred Nowak, "The United Nations Convention against Torture, A Commentary", OUX, 2008, side 449.

⁹⁰ Se Jonas Christoffersen, "Fair Balance: Proportionality, Subsidiarity and Primarity in the European Convention on Human Rights", Martinus Nijhoff Publishers, 2009, side 501-507 og side 509-518.

⁹¹ Se for eksempel EMD, Kudla mod Polen, afgørelse af 26. oktober 2000, app. nr. 30210/96, pr. 157.

⁹² Se for eksempel EMD, Ramsahai m. fl. mod Holland, afgørelse af 15. maj 2007, app. nr. 52391/99; EMD, Nachova mod Bulgarien, afgørelse af 6. juli 2005, app. nr. 43577/98 og 43579/98; EMD, Isayeva, Yusupova og Bazayeva mod Rusland, afgørelse af 24. februar 2005, app. nr. 57947/00, 57948/00 og 57949/00; EMD, Ognyanova mod Bulgarien, afgørelse af 23. februar 2006, app. nr. 46317/99 samt EMD, McKerr mod Storbritannien, afgørelse af 4. maj 2001, app. nr. 28883/95.

⁹³ EMD, Assenov m.fl. mod Bulgarien, afgørelse af 28. oktober 1998, app. nr. 24760/94, pr. 102 og EMD, Slimani mod Frankrig, afgørelse af 27. oktober 2004, app. nr. 57671/00, pr. 30-31.

⁹⁴ Council of Europe: Commissioner for Human Rights, "Opinion of the Commissioner for Human Rights concerning Independent and Effective Determination of Complaints against the Police", 12 March 2009, CommDH(2009)4.

⁹⁵ Den Universelle Periodiske Bedømmelse (UPR) af Danmark, 2011, FN's Menneskerettighedsråd, anbefaling nr.76 (Slovakiet).

⁹⁶ Cirkulære nr. 10676 af 17. november 1993 om kundgørelse om politiets legitimation, punkt 9; Institut for Menneskerettigheders vurdering af Danmark besvarelse af anbefalinger fra FN's Menneskerettighedsråd, Den Universelle Periodiske Bedømmelse (UPR) af Danmark 2011, side 18.

⁹⁷ Justitsministerens besvarelse af 6. juli 2011 af spørgsmål nr. 920 (REU alm. del), 2010-2011 (1. samling. Tilgængelig på:

www.ft.dk/samling/20101/almdel/reu/spm/920/svar/818247/1018178/index.htm.

⁹⁸ Justitsministerens besvarelse af 24. januar 2013 af spørgsmål nr. 168 (REU alm. del), 2012-2013. Tilgængelig på:

www.ft.dk/samling/20121/almdel/reu/spm/168/svar/1022340/1208130/index.htm.

⁹⁹ Den Uafhængige Politiklagemyndighed, Årsberetning 2012, side 16.

¹⁰⁰ Den Uafhængige Politiklagemyndighed, Årsberetning 2012, side 16.

¹⁰¹ Den Uafhængige Politiklagemyndighed, Årsberetning 2012, side 16-17.

¹⁰² Den Uafhængige Politiklagemyndighed, Årsberetning 2012, side 16- 17.

¹⁰³ Justitsministerens besvarelse af 24. januar 2013 af spørgsmål nr. 168 (REU alm. del), 2012-2013.

¹⁰⁴ Spørgsmål nr. S 3849 af 15. august 2012 fra medlem af Folketinget Penille Skipper (EL) stillet til justitsministeren.

¹⁰⁵ Justitsministerens besvarelse af 6. juli 2011 af spørgsmål nr. 920 (REU alm. del), 2010-2011 (1. samling).

¹⁰⁶ Justitsministerens besvarelse af 6. juli 2011 af spørgsmål nr. 920 (REU alm. del), 2010-2011 (1. samling)og justitsministerens besvarelse af 16. maj 2011 af spørgsmål nr. 714 (REU alm. del) 2010-2011 (1. samling). Tilgængelig på:

www.ft.dk/samling/20101/almdel/reu/spm/714/svar/806085/997470/index.htm.

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

